

DANIŞMA PSİKOLOJİSİNİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Doç. Dr. Füsün AKKOYUN*

Son yıllarda psikologlar arasında yaygın olarak gözlenen bir kanı, eğitim bölümlerinin psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalı ya da ülkemizde tek bir örneği olan A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü mezunu olanların psikolog ünvanını alamıyacıkları ve bu görevi yapamayacakları şeklindedir. Psikoloji bölümlerinde psikologluk formasyonu verilerek yetiştirilenlere psikolog ünvanı verilirken, eğitim bölümlerinden mezun olanlara da bu ünvan ve görevlerin verilmesinin beklenmesi bazı tartışmalara yol açmaktadır. Bu arada bilinen bir gerçek de, geçmişde AÜEBF mezunlarının psikolog olarak atanmış olmalarıdır. Kanımca, adı eğitim olarak etiketlenmiş bir bölüm ya da fakültede psikolog değil ama danışma psikoloğu yetiştirilebilir. Ancak burada sorun bizim ülkemizde yetiştirilip yetiştirilemediğidir. Bu yazının amacı, danışma psikolojisinin ortaya çıktığı ABD'de ve ülkemizdeki durumu ele alarak bu tartışmayı daha da hızlandırmak ve çözüm yollarının bulunmasına ışık tutmaktır. Konuyu bu şekilde açıklığa kavuşturabilmek için önce danışma psikolojisinin tarihçesini gözden geçirmemizde yarar olacağı düşünülmektedir.

Uygulamalı psikolojinin en geniş kapsamlı uzmanlık alanı olarak kabul edilen danışma psikolojisinin (Ivey, 1979), toplumun ruh sağlığı ile ilgilenen bir meslek olarak yirminci yüzyılın başlangıcında A.B.D. lerindeki sosyal, politik ve kültürel bazı değişmelerin etkisiyle ortaya çıktığını görüyoruz. Whiteley (1984) alanın gelişimini yedi döneme ayırmaktadır.

I. Dönem (1908-1950), Amerikan toplumundaki sosyal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak ruh sağlığı, psikometri ve Rogers'ın danışma yaklaşımlarının etkisiyle toplumda bu alanda profesyonel bir yardıma gereksinimin belirgin olarak hissedildiği ve kabul edildiği bir dönemdir. Toplumda yer alan gelişmeler bu yıllarda halkın psikolojik

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.

danışma gereksinimini ortaya çıkarmış ve bunun üzerine de toplumda bazı şartlatanlar türemiştir. Klinik psikologlar ciddi uyum sorunları olanlara hizmet götürürlerken, toplumdaki diğer normal insanlara da profesyonel bir yardım verecek psikologlara gerek duyulmuştur. Ancak, A.B.D.'nin II. Dünya Savaşına girmesiyle, savaşı kazanmak için insan-gücü dahil olmak üzere tüm kaynaklarını rasyonel bir şekilde kullanmak amacıyla psikologlardan yararlanmasının, bu alanın ortaya çıkışını somutlaştırdığını söyleyebiliriz. Savaş öncesinde savaşa gideceklerden yeteneklerine göre seçerek yararlanmak, savaş sonrasında ise dönen gazilere yeni yaşamlarına uyum sağlamalarına ve durumlarına uygun mesleklere yönelmelerine yardımcı olmak üzere psikologlara önemli görevler verilmiştir. O günlerde çoğunlukla mesleki danışmanlık yapan bu psikologlar 1942'de klinik psikologlardan ayrı bir grup olduklarını ileri sürerek kendilerini psikolojik danışman ve rehber olarak tanımlamışlardır. 1944'de de APA'nın 17. şubesi olarak kabul edilmişlerdir. Bu şubenin kuruluş amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

a) Psikolojinin teknik ve yöntemlerini psikolojik danışma ve rehberlik etkinliklerinde kullanmak,

b) Eğitim kurumlarında, devlet kuruluşlarında, özel muayenehanelerde ve toplumda kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışırken, psikolojik danışma ve rehberliğin psikometri, tanılama ve terapi aşamalarında üst düzey standartları sağlamak,

c) Psikolojik danışma ve rehberliğin tüm aşamalarında bilimsel ve profesyonel yaklaşımı desteklemek ve artırmak,

d) Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanların mesleki standartlarını ve etik kurallarını belirlemesine yardımcı olmak,

e) Bu görevlerde çalışanlar için yeterli bilgi ve profesyonel eğitim koşullarının ilan edilmesine yardımcı olmak,

f) Medikal etkinliklere ağırlık veren klinik psikologlarla, tanımları açıklığa kavuşturmak ve bu iki ilgili psikoloji uzmanlık alanları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere işbirliği yapmak.

II. Dönem (1951—1956), mesleği yerleştirmeye yönelik tanımlamalarla dikkati çekmektedir. 1951'de toplanan Northwest Konferansında yalnızca Ph. D. düzeyinde danışman psikolog olunabileceği kabul edilmiştir. Doktora programının gerekleri tartışılmış ve klinik psikoloji ile sınırları çizilmeye çalışılmıştır. APA, uzmanlık için doktora eğitimi ve uygulama standartlarını belirlemiştir. Ayrıca, alandaki başlıca dergilerin-

de bu yıllarda çıkmaya başladığı görülmektedir. 1950'de çıkmaya başlayan Annual Review of Psychology'nin ilk dört cildinde de danışma psikolojisi ile ilgili altı inceleme yer verilmiştir.

III. Dönem (1954-1962) statü ve konularda farklılaşmanın görüldüğü bir dönemdir. Bu dönemde gazilere yardım görevini tamamlayan danışma psikologlarına bu kez başka bir görevde önemli bir gereksinim ortaya çıkmıştır. Rusların Sputnik I'i uzaya fırlatması Amerikalıların kendilerini eleştirmelerine ve aradaki farkı kapatmak üzere çözüm yolları aramalarına neden olmuştur. Durumdan eğitim sistemi suçlu bulunmuş ve danışman psikologlardan okullarda eğitime destek bir hizmet vermeleri beklenmeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde özellikle klinik psikoloji ile sınırları belirleme konusunda çekişmelerin olduğu görülmektedir. Bu iki alanın birleşmesi şeklinde bazı önerilere karşın sonuçta APA içinde alan kendi sınırlarını belirginleştirmeye başlamıştır.

IV. Dönem (1963-1967), kısa bir dönem olmakla beraber olumlu atılımlarla karakterize olmaktadır. 1964'de toplanan Greystone Konferansında alanın akademik yaklaşımı belirginleşmiştir.

1965'deki Cumberly Konferansında üniversitelerle hükümetin işbirliği gerçekleşmiştir. Daha sonraki Broomwoods Konferansında da danışman etkinlikleri ve sonucun değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu toplantılar alanın rollerini daha iyi tanımlamasına, eğitim standartlarını yönlendirmesine ve bilimsel temellerini güçlendirmesine yol açmıştır.

V. Dönem (1968-1976) alanın yeni seçeneklere yöneldiği bir dönem olmuştur.

1965'de yayınlanan Meslekler Rehberindeki (Dictionary of Occupations) danışma psikoloğu tanımından üç farklı rol çıkarsanarak benimsenmiştir. Bunlar, a) çare bulucu / rehabilite edici rolü (şu anda güçlüğü olanlara yardım), b) önleyici rolü (gelecekte ortaya çıkması muhtemel görünen güçlükleri kestirmek) ve c) eğitsel / gelişimsel rolü (varolan potansiyelini görmek ve yerine getirip gerçekleştirmek üzere yaşantılarından maksimum yarar sağlamalarını planlamalarına yardımcı olmak) olarak belirlenmiştir. Bu dönemde ayrıca alanda kuramsal ve ampirik katkılarda bir patlama dikkati çekmektedir.

VI. Dönem (1977-1983) uzmanlık rolünün ve kimliğinin yeniden gözden geçirildiği ve mesleğin 2000 yılındaki görevlerini belirlemeye çalıştığı bir dönemdir. Genel olarak üzerinde uzlaşma sağlanan mesleki kimliğin daha ayrıntılı olarak belirlenmesine çalışılmıştır.

VII. Dönem (1984—) halen içinde bulunduğumuz dönemdir. Günümüzde APA'nın içinde yerini belirlemiş olan danışma psikologları önleyici ruh sağlığı hizmetleri ile birlikte politika belirleyici rolleri de üstlenmeye hazırlanmaktadırlar.

Danışma psikolojisinin A.B.D.'de toplumun bazı gereksinimlerini karşılamak üzere ortaya çıktığını görüyoruz. Ülkemizde ise aynı gereksinimlerin hissedildiğini söyleyemeyiz. 1950—1956 yılları arasındaki dönemde, bazı Amerikalı akademisyenlerin ve bu alanda A.B.D.'de eğitim gören yerli akademisyenlerin çeşitli yayımlarla alanı toplumuza tanıtmaya çabalarına rastlıyoruz. 1957—1969 yılları arasında ise okullarda böyle bir hizmetin yapılabilmesine olanak sağlayacak bazı yönetmelik çalışmaları göze çarpmaktadır. 1970—1974 döneminin başında ise 8. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlarla ortaöğretim yeniden düzenlenmiş ve bu değişiklik rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur (Tan, 1974). Nitekim bu yıllarda araştırma sayılarında da önemli bir artış gözlenmektedir (Akkoyun, 1989). Ayrıca ilk elemanlar da yetişmeye başlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünün işbirliği ile düzenlenen Psikolojik Danışma ve Rehberlik doktora programı ilk mezunlarını vermiştir. 1965'de kurulan Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi lisans düzeyinde Okul Psikoloğu ve Rehberlik mezunlarını 1969'da vermeye başlamıştır. 1983'e kadar yalnızca Hacettepe ve Ankara Üniversitelerinde bu alanda eleman yetiştirilirken, bu yıldan sonra yeni YÖK düzenlemesiyle başka üniversitelerde de Eğitim Fakülteleri kurulmuş ve yapı bakımından diğerlerinden farklı olan Ankara Üniversitesindeki fakülte Eğitim Bilimleri Fakültesi adını almıştır.

Böylece programlar arası bazı farklılıklarla beraber rehberlik, danışma ve danışma psikolojisi tanımlarının birbirine karıştırıldığı sıklıkla gözlenmeye başlamıştır. Bu konuda Nejla Öner'in 1. Yöresel Psikoloji Sempozyumunda bu konudaki uyarısını son derece yerinde buluyoruz (Bkz. Psikologlar Derneği, 1980 s. 28). Buradaki tartışmada da belirtildiği gibi bunların A.B.D. modelinden alındığı görülmektedir. Bu modelde rehber danışmanlar eğitim fakültelerinden yetişirler ve okul programı içinde öğrencilerin meslek alanlarına yönltilmeleri, başarıları ve günlük yaşantıları ile ilgili bilgi toplama ve sağlama görevini yaparlar. Bu görevlerini yerine getirmek üzere bireysel ve grup danışması tekniklerinden de yararlanabilirler. Danışman psikologlar ise psikoloji bölümlerinde ya da eğitim fakültelerinde psikoloji bölümü ile işbirliği ile düzenlenen programlarla yetiştirilirler. Yalnızca okullarda değil çeşitli kuruluşlarda

grup ya da bireysel olarak normal uyum sorunu olan bireylere psikolojik danışma ve terapi uygulayarak yardımcı olmaya çalışırlar.

Ülkemizde ise eğitim fakültesinde psikolog yetiştirilip yetiştirilemeyeceğini tartışabilmek için önce danışma psikologluğunu profesyonel bir meslek alanı olarak incelememiz gerekmektedir.

Mc Cully (1962) danışmanların profesyonel olarak kendilerini kabul ettirebilmeleri için 11 ölçüt ileri sürmektedir. Ritchie (1978) bu ölçütleri yasal olarak tanıma, eğitim standartları ve uygulanabilir etik kurallar olmak üzere üç genel grupta toplamakta ve alanı profesyonel olarak kabul ettirebilmek için bu ölçütlerde görünür bir gelişme sağlanmasının gerektiğini belirtmektedir (Alıntı kaynak, Pate, 1983, s. 7).

Daha önce tarihenin incelenmesinde de görüleceği gibi, danışma psikolojisi A.B.D.'de bu ölçütleri karşılama bakımından çok olumlu bazı atılımları gerçekleştirmiştir. Ancak günümüzde daha da ilerisini amaçladığımızı, kendi kendini eleştirmekten kaçınmadığımızı görüyoruz. The Counseling Psychologist dergisinde 1977'deki 2. sayısını Profesyonel Kimlik, 1978'deki 4. sayısını 2000 Yılında Danışma Psikolojisi, 1979'daki 1. sayısını Danışma Psikolojisinde Profesyonel Ehliyet konularına ayırmıştır. Daha sonraki yıllarda da supervizyon ve araştırma gibi alanın kimliğini geliştirmesine katkılarını gözlediğimiz konular ele alınmıştır.

Burada bilimsel bir yaklaşım olarak takdir edilmesi gereken bir konu, derginin yayın ilkesi olarak belirlediği bir konuda çeşitli kritik yazılara yer vermesidir. Alanda bir otoriteye bir konuda hazırlatılan yazı, diğer otoritelere verilmekte, eleştiriler alınmakta, ve hepsi bir sayıda arka arkaya yayımlanmaktadır. Böyle bir bilimsel tartışma cesaretinin bizim ülkemizde de özlenen bir durum olduğunu sanıyoruz. Ayrıca alanın ülkemizde henüz kimliğinin de sorgulanmadığını görüyoruz. Umudumuz bu yazının çeşitli tartışmalara yol açarak bu sonucu yaratmasıdır.

Bu konudaki tartışmayı Ritchie'nin genel ölçütleri ile sınıflandıranak sürdürmekte yarar olacağı sanılmaktadır.

Yasal Olarak Tanınma

A.B.D. de yasal olarak House of Representatives danışmanlığı bir meslek olarak tanımlayarak kabul etmektedir. 1976 yılındaki 94. kongrede danışmanlık, eğitim görmüş bir danışman tarafından bir kişi veya grubun kişisel, eğitsel ve meslek gelişimi ile ilgili yeterli ve sorumlu ka-

rarlar alabilmesine yardım süreci olarak tanımlanmaktadır (Alıntı kaynak: Swanson, 1983, s. 27). Bu ayrıca eyaletler olarak ele alınmaktadır. Alabama, Arkansas, California, Florida, Texas ve Virginia gibi eyaletler danışmanlara ehliyet vermek için gerekli düzenlemelerini oluşturmuştur. Eyaletler bu düzenlemelerinde, APA'nın eyalet yasaları için hazırlanmış olduğu ilkeleri gözönüne almaktadırlar. Adaylar herhangi bir eyaletin psikoloji kurulunun sınavını başardıkları takdirde yasal olarak uygulama yapma hakkını elde etmektedirler. Danışman psikolog olarak kabul edilmenin bir diğer yolu da, ilk kez 1955'de ABEPP'nin (American Board of Examiners in Professional Psychology) açmış olduğu Danışma Psikolojisinde Diploma sınavına girerek başarılı olmaktadır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda bu sınavlara aday olabilmek için programın adının ve içeriğinin oldukça tartışma konusu olduğu anlaşılmaktadır (Stigall, 1977). Bu tartışmalar eğitimle ilgili ölçütlere ve profesyonel olarak hazırlanmaya giderek daha fazla önem verilmesine yol açmıştır.

Danışma psikolojisinin ABD'lerinde yaklaşık yarım asır önce adını belirlemiş olmasına karşın, bizde olduğu gibi diğer ülkelerde de durum oldukça farklıdır. İngiltere'de BPS (British Psychological Society) içinde danışma psikolojisinin yarılması 1982'de gerçekleşmiştir. Buna göre "onaylı psikolog" olabilmek için BPS tarafından bir onay belgesinin alınması gerekmektedir. Yine aynı şekilde ABD'de APA'nın ilkeleri doğrultusunda çalışan APGA (American Personnel and Guidance Association) 1952 yılında kurulurken, İngiltere'de BAC (British Association for Counselling) ancak 1983'de kurulabilmiştir. Ülkemizde ise Psikologlar Derneğinin henüz alt bölümleri oluşmamıştır. Ancak zamanla APGA ve BAC gibi bir görevi yüklenmesini umduğumuz bir dernek PDR-DER (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği) henüz kurulabilmiştir.

Bizde ise psikolojinin uygulamalı alanlarının yasal olarak tanınması bir yana, psikologluk mesleği genel olarak kendini kabul ettirme çabasıdadır. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri ile ilgili kanunda psikologlar Sağlık Yardımcı Hizmetleri Gurubunda ele alınmaktadırlar. Yakın bir gelecekte bu mesleğin de yasal olarak tanımlanarak kimliğini kabul ettireceğini umuyoruz. Ancak bu arada kime psikolog denileceği tartışma konusudur. Yakın bir zamana kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki sağlık kuruluşlarındaki psikologluk kadrolarına psikoloji bölümlerinin mezunları ile birlikte AÜEBF EPH Bölümü mezunları da sınava alınarak psikolog olarak atanmışlardır. Bu durum YÖK'ün yalnızca psikoloji bölümlerinden mezun

olanların psikolog ünvanını alabileceğini ilan etmesine kadar sürmüştür. Bu arada ilginç olan, birara daha önce pedagoji bölümü mezunu olanlara da psikolog ünvanının verilmesidir. Bu durumda da yalnızca EPH Bölümü mezunları değil, EPÖ ve EYP Bölümü mezunları da aldıkları dersleri göstererek nerdeyse psikolog ünvanını talep edecek duruma gelmişlerdir.

Öte yandan bir diğer karışıklık da, EPÖ ve EYP mezunlarımızda okullarda ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinde danışman rehber olarak atanmalarıyla yaşanmıştır. Fakültemizin tek bölüm olmasına karşı çıkıldığı gibi buna da karşı çıkılması gerekirdi. Bu durumda, EPH Bölümünün yoğun bir kimlik bunalımı yaşadığı görülmektedir. Bir taraftan mezunlarımızın psikolog olarak kabul edilmesini isterken, öte yandan sahip olduğumuz uzmanlık alanımızı diğer bölümlerle paylaşmamız çelişkili bir durumu ortaya çıkarmıştır. Gerçi bu uygulama artık durdurulmuştur, ancak önemli bir zarar verilmiştir. Bugün EPH mezunu olmayan pek çok diğer bölüm mezunlarımız, bizim psikolog ünvanını almaları için çaba gösterdiğimiz kişilerle okullarda aynı görevi yapmaktadırlar. Bu durumun çözümlenmesi, mezunlarımızın zor yaşam koşullarının yanısıra yüklenmek zorunda kaldıkları mesleki kimlik sorunlarını çözmeye yarayacaktır. Danışman psikolog kimliğinin tanınması da bundan böyle programlarımızın eğitim ya da psikoloji ağırlıklı olmasına ve de profesyonel etiklere uymamız ile belirlenecektir.

Eğitim Standartları

Profesyonel bir danışman psikolog, yasal olarak kabul edilen bir üniversite ya da profesyonel bir okuldaki danışma psikolojisi programından doktora derecesine sahip olan kimsedir. Bu programlar APA tarafından danışma psikolojisi programının gereklerini yerine getirmelerine göre onaylanmaktadır. APA tarafından danışma psikolojisi programları da eğer aşağıdaki şu ölçütleri karşılıyorsa danışma psikolojisi tanımına uymaktadırlar (APA, 1981; Ahntı kaynak, Fretz, 1982).

1. Öncelikle psikoloji ağırlıklı bir yapıdadır ve kurum içinde belirgin, tutarlı ve organizasyonel bir birliğe sahiptir.
2. Bütünleştirilmiş ve düzenlenmiş bir sıralı çalışma programını içermektedir.
3. Bu programdaki derece için kabul edilmiş belli bir öğrenci grubu vardır.

4. Esas ve uzmanlık alanları için temel bir sorumluluk gösteren belli bir otorite bulunmaktadır.

5. Psikologlukları "kabul edilen" öğretim üyeleri bulunmaktadır ve programdan da bir psikolog sorumludur.

Günümüzde hangi uygulamalı psikoloji alanında olursa olsun en az doktora derecesi ve üstelik yaklaşık iki yıl süre ile uzman denetiminde uygulama yapılmış olması koşulu benimsenmektedir (APA, 1987, Alıntı kaynağı, Swanson, 1983, s. 30).

Ülkemiz koşullarında ise psikoloji bölümlerinden lisans derecesine sahip olanlar hemen kolaylıkla psikolog ünvanını alabilmektedirler. Kısacası bu hiç değilse en az yüksek lisans derecesi olarak benimsenmelidir ya da psikoloji bölümleri uygulamalı derslerini artırarak beş yıllık bir programa dönüştürülmelidirler. YÖK'ün yakın bir zamanda klinik psikoloji uzmanlık alanı için en az yüksek lisans derecesini benimseyeceği şeklinde bazı beklentiler gözlenmektedir. Ancak bu arada klinik psikoloji kadar önemli ve geniş bir uygulama alanı olan danışma psikolojisi alanı ile de aynı düzenlemeye gidilmesi beklenmelidir. Bu arada psikolojide doktora derecesine ya da daha üst derecelere sahip olmakta yalnız başına yeterli olarak düşünülmemelidir. Bu ünvanlara sahip olanlar danışma yapmak için yeterli olmayabilirler. Önemli olan tamamlanan programın içeriğidir.

Ayrıca, psikolojide doktora derecesi veren programlarımızın sayısı da çok azdır. Bunlardan bazıları psikolojik danışma ve rehberlik ağırlıklı dersleri içermekle beraber danışma psikolojisi programının gereklerini iyi bir şekilde karşılayan bir programın henüz oluşturulmadığı görülmektedir. AÜEBF'de EPH Bölümü diğer eğitim fakültelerinden farklı olarak Eğitimin Psikolojik Temelleri adıyla psikolojinin bazı esas derslerini verebilecek bir bilim dalına sahiptir. Bu, diğer eğitim bölümlerinden ayrıcalıklı bir durum yaratmaktadır. Program yapı olarak psikoloji alanı ile desteklendiğinden bu bölümün mezunlarına da psikolog ünvanının verilmesi için talepte bulunulması mantıklı görünmektedir. Ancak ders veren öğretim üyeleri "kabul edilen psikolog" tanımına uymakta mıdır?

Bunun yanı sıra programında yeniden düzenlenmesi, ele alınması gerekmektedir. The Council of Psychology Programs'ın belirlemiş olduğu listede olan (Banikiotes, 1977) ancak bizim programımızda olmayan Grup Süreci, Etik Konular, Uygulama, Supervizyon gibi bazı dersler bulunmaktadır. Ayrıca programdaki bu derslerinde sıralı bir düzeni

olmalıdır. Denetimli olarak psikolojik danışma dersini almadan önce psikolojik danışma ilke ve teknikleri dersinin alınmış olması yeterli değildir. Uygulama dersinin öncesinde psikolojik danışma ile ilgili bazı temel becerilerin uygulamalı olarak kazandırılması gerekir. Ayrıca danışma sürecinin ayrıntılarının işlendiği bir danışma süreci dersi alınmalıdır. Bunların yanısıra danışma kuramları dersinde de değişik kuramların incelenmesinin yanısıra her adayın kendi danışma kuramını oluşturması sağlanmalıdır. Adayların bilgilerini kendi kişilikleriyle birleştirerek bir senteze ulaşmaları üzerinde durulmalıdır. Eğitim programında bu konuya özellikle önem verilmektedir.

Danışma psikolojisi eğitimi programında şu dört unsurun bulunması gerektiği belirtilmektedir: a) kuram bilgisi, b) beceri eğitimi, c) denetimli olarak psikolojik danışma yapmış olmak, d) danışan olarak danışma almış olmak da dahil olmak üzere kişisel gelişme etkinliklerinden yararlanmış olmak (Dryden, Charles-Edwards ve Woolfe, 1989).

Profesyonel bir danışmanın önce kendisinin bir danışanın ortalama olarak harcadığı süre kadar psikolojik danışmadan geçmiş olması beklenmektedir. Ancak bundan önce programa alınırken adayların seçilmesi ve program içinde de denenerek ayrıca seçilmeleri, uygun olmayanların ayıklanmaları konusu önemlidir.

BAC, adayların kurslarda başarılı olabilmeleri için şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir: a) kendini tanıma, olgunluk ve tutarlılık, b) yaşam deneyimleri üzerinde düşünebilmek ve deneyimlerden yararlanabilmek, c) kursun gerektirdiği duygusal ve zihinsel görevlerle başedebilme kapasitesine sahip olmak, d) yardım edici ilişki kurma yeteneği, e) kendini eleştirebilme yeteneği. Burada, programı tamamlayan bir kişi danışma görevini almaya hak kazanacağından, profesyonelliği onaylamanın birinci basamağı olarak program içinde seçim yapmaya önem verilmektedir.

Yine BAC'nin belirlemelerine göre verilen kurslarda şu noktalara dikkat edilmelidir: a) dersin mantığı ile tutarlı olarak düzenli ve sistematik bir şekilde ayırında olma görevini yerine getirmek, b) bireysel olarak gelişme çabası, grupta kişilerarası deneyimler ve toplumdaki ilişkiler arasında bir denge kurabilmek, c) danışan rolünde olma deneyiminden geçmek.

BAC'nin önce 1983'de, sonra 1987'de daha ayrıntılı olarak belirlediği standartlara göre profesyonelliğin onaylanabilmesi için 250 saat kuram, 200 saat beceri geliştirme, supervizyon alma ve vak'a tartışması,

450 saat da üç yıla yayılmış olarak denetim altında psikolojik danışma yapmış olma koşulları aranmaktadır. Böylece toplam 900 saat süren bir çalışma programının tamamlanmış olması beklenmektedir. EPH Bölümünün lisansüstü programları bile ise henüz bu koşulları karşılayacak durumda değildir. Üstelik öğretim, rehberlik ve psikolojik danışma kavramları birbirine karıştırılmaktadır. (Bkz. Boyd; 1983, s. 67-72). Bu kavramlar çok genel olarak ele alındıklarında, sonal (nihai) amaçları elbette aynıdır. Okul ortamında öğrencilerin gelişimini amaçlamaktadırlar. Ancak öğretmen-öğrenci ilişkisi bir danışma ilişkisi değildir (Grant, 1960). Aralarında amaç, yöntem ve sorumlu profesyonel kişi bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. (Shertzer ve Stone, 1976, s. 162-68). Açıkça anlaşılacağı üzere bu farklılıklar olmasa, öğretmen tüm bu görevleri yerine getirebildiği için diğer profesyonel mesleğe gerek olmayacaktır. Dinkmeyer (1972) sınıf içinde terapi kavramını kullanırken, okul danışmanının öğretmen için hazırladığı ders programının öğretmen tarafından danışman denetiminde uygulanmasını kastedmekte ve burada öğretmeni rehberlik programının bir parçası olarak algılamaktadır (s. 397). Amerikan Okul Danışmanlar Derneği (ASCA, 1978); ilkokulda danışmanların rolünü çocuklara yardım etmek üzere geliştirilen programların uygulanmasında öğretmenlere ve ebeveynlere yardımcı olmak olarak tanımlamaktadır. Danışman bu rolünü yerine getirmek için çocukların gelişim gereksinimlerini karşılamak üzere bireysel olarak veya küçük gruplarla çalışır, kişiliğin duygusal yönü üzerinde odaklaşan sınıf rehberlik faaliyetlerini hazırlar ve bu programları uygulayabilmesi için öğretmenlerin beceri geliştirmelerine yardımcı olur (Tolbert, 1982). Öğretmenin sınıf içinde terapi yapabileceğini önermek (Onur ve Öner, 1986) danışma/terapi ilişkisi anlayışına ters düşmektedir. Aynı şekilde, sınıf öğretmenin sınıfta dramadan yararlanarak öğretim yapmasını terapi etkinliği olarak nitelermekte (Özdoğan, 1988) alanda önemli bir hataya yol açmaktadır. Drama ve oyun, eğitim ve öğretimde olduğu gibi psikolojik danışma ve terapide de kullanılan bir yöntemdir. Ancak öğretim yönteminde kullanılmasıyla, danışma/terapi ilişkisinde kullanılması çok farklıdır. Öncelikle kurulan ilişki çok farklıdır. Ana okulundan üniversitelere kadar çeşitli konulardaki derslerde bir öğretim yöntemi olarak kullanılmaktadır, burada dramatisasyon sırasında bazı öğrencilerde tesadüfen bir içgörü oluşabilir, hatta empati bile kurulabilir. Ancak günlük yaşamımızda da karşılaştığımız olaylar karşısında içgörü kazanmamız sözkonusudur. 'Psikolojik yaşantılar' yaşamımızın bir parçasıdır, danışma/terapi ilişkisi olmaksızında her an yaşanmaktadır. Ancak komşu hanımla psikolojik yaşantı-

lar yaşamak, komşumuzu terapist yapmaz. Bu onun terapist olduğunu da göstermez, aynen sınıf öğretmeninin de sınıfta terapi yapamayacağı gibi. Conlee (1986) öğrencilere öğretmemeyi ya da yanlış öğretmeyi duygusal suistimâl olarak nitelemektedir.

Geçmişde bölümümüz mezunları psikolog olarak atanabilirken, bugün atanamamalarının nedenini bizim kendi eğitim standartlarımızda aramamız gerekmektedir. Aksi takdirde psikologluk ünvanının peşinde koşarken öğrencilerimizin danışman rehber olarak bile atanamamaları durumu ile karşılaşabiliriz. Şuanda yaşanan sıkıntıyı en iyi anlatabilecek ifadenin Weigel'in danışma psikolojisinin kimlik sorunu ile ilgili olarak gözlediklerini aktardığı bir yazının başlığı olduğu düşünülmektedir. Weigel (1977), yazısında "Düşmanı Görüyorum-Bu Başka Hiç Kimse Değil, Biz Kendimiziz" başlığını kullanmaktadır. Gerçi, bu yazıda daha farklı bir sorun ele alınmaktadır. Ancak gerçek olan şudur ki, bu tür yayınların artması, alanın giderek kendine daha çok çeki düzen vermesine yaramaktadır.

Etik Kurallar

Swanson (1983)b, alandaki pek çok profesyonel danışmanın yeterli etik sahibi olduğunu, bunların danışanlarına, topluma ve mesleğe karşı görev hissini taşıdıklarını, ancak maalesef alandaki etikleri bilmeyen ya da ilgilenmeyen yalnızca kendi ilkelerini izleyen bunun dışında hiç bir profesyonel ilke tanımayan kimselerin bulunduğunu, bunlarında hiç kimseye sorumluluk hissetmediklerini ve yalnızca kişisel olarak tanınma ve para kazanmak amacını güttüklerini, ahlak bilinçleri hiç yokmuş gibi davrandıklarını belirtmektedir (s. 49).

Danışma psikologlarının genel etik ilkeleri APA ve APGA'nın ilkeleridir. APGA'nın ilkeleri APA'nın tüm psikologlar için belirlediği ilkeler doğrultusunda hazırlanmıştır. Ayrıca çeşitli eyaletler bu ilkelerin uygulanması ile ilgili yaptırımları da belirleyen kendi ilke ve kurallarını koymuşlardır. Bunlardan Virginia Eyaletinin Etik Komitesinin hazırladığı yönetmelik olması gerekeni en iyisinden yaptığından dolayı belli başlı kitaplarda kaynak olarak yer almaktadır.

Swanson (1983)b, etik olmayan davranışla yetersiz davranışın birbirleriyle yakın ilişkili olduğunu belirtmektedir. Profesyonel bir danışman, psikolojik danışma yapmaya yeterli olup olmadığını kendisi objektif olarak değerlendirebilen kimsedir (Pietrofesa ve Vriend, 1971;

Alıntı kaynak, Swanson, 1983b, s. 49). Bunu başaramıyanlar hem danışana hem de alana zarar vermektedirler. Eğer danışman eğitimi programında öğretim üyesi iseler, hem aday öğrencilerine hem de onların mezun olduktan sonra hizmet götürecekleri kimselere zarar verici olacaktır.

Ülkemizde ise bir psikologlar odası bulunmadığından yasal yaptırımları uygulayacak bir organ bulunmamaktadır. İlkelerin çiğnendiğinin görüldüğü durumlarda eğer kişi derneğe kayıtlı ise dernek üyeliğinden çıkarılmaktadır, kayıtlı değil ise etik kuralları uygulayan kişiler tarafından ayıplanmasından başka bir şey yapılamamaktadır. Swanson'un belirttiği gibi, bunlar da da hiç bir ahlak bilinci olmadığından ne yazık ki ayıplandıklarını bile anlamamaktadırlar (s. 50).

Burada APGA'nın en son düzenlenmiş şekliyle 1981'de düzenlediği etik kurallardan kısaca söz etmekte yarar olacağı sanılmaktadır. Bu ilkeler Genel, Danışma İlişkisi, Ölçme ve Değerlendirme, Araştırma ve Yayın, Danışmanlık, Özel Uygulama, Personel Yönetimi ve Yetiştirme Standartları olmak üzere sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu ilkelere uyulması ve uyulmasının sağlanması alanın kendini profesyonel olarak kabul ettirmesinde önemli olmaktadır.

Bu yazının ele alınışında da APGA'nın Etik İlkelerinin G Bölümünün bazı maddeleri yönlendirici ve cesaretlendirici olmuştur. Birinci madde, üyeleri profesyonel yeterliliklerinin düzeyini ve parametresini açıklamakla; ikinci madde, alandaki bazı kavramları açıklığa kavuşturmada ast ve üst ilişkilerini kurmak ve uygun uzlaşmalar sağlamakla; üçüncü madde, işverenlerini potansiyel olarak engelleyici ve zarar verici koşullar bakımından uyarmakla; beşinci madde, profesyonel görüş ve değerlendirmelerini bildirmekle sorumlu tutmaktadır. Umudumuz da bu yazının kişisel olarak alınmayıp akademik bir tartışmaya yol açmasıdır. Bunun hem alanın ülkemizde profesyonel olarak kendini kabul ettirmesini hem de öğrencilerimizin ruh sağlığını korumasını sağlaması beklenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Eğitim fakültesi bünyesinde ancak bir psikoloji bölümü ile işbirliğiyle düzenlenen programlarda ya da AÜEBF örneğinde olduğu gibi psikolojik temellerin verildiği bir bilim dalı ile birlikte programlar oluşturulduğunda psikolog yetiştirilebilir. Psikoloji formasyonunun verildiği programlardan danışman psikolog, bunun dışındaki eğitim fakülte-

lerinin rehberlik ve psikolojik danışma dallarından yetişenlere ise danışman rehber ünvanlarının verilmesi uygun görülmektedir.

Danışma psikologluğu profesyonel bir meslek olmakla beraber ülkemizde bu anlamda psikolog yetiştiren bir programın henüz oturmadığı görülmektedir. Bu nedenle mevcut programlarla yetiştirilen elemanların pek de profesyonel olmadıklarını kabul etmek hiç de hatalı olmasa gerek. Ancak, artık profesyonelleri yetiştirmek için gerekli düzenlemelerin yapılması zamanının geldiğini anlamalıyız.

Eğer AÜEBF, EPH Bölümü öğrencilerini 'psikolog' olarak görmek istiyorsak, profesyonel psikologları yetiştirmek üzere şu önlemleri almalıyız.

1. APA'nın ve APGA'nın kurallarını ders programlarına koymalıyız. Ancak daha önce öğretim kadrosunda bulunan bizler bunları anlayarak tüm davranışlarımıza uygulayabilmeliyiz. Birbirimizi profesyonel bir sorumlulukla uyarabilmeli, eleştirileri kişisel olarak almayıp bilimsel tartışma ortamına girmekten kaçınmamalıyız.

2. Kendimizi alanlarımızda yetiştirmeliyiz. (Virginia Profesyonel Danışmanlar Kurulunun Yönergesinin Yeterlik ile ilgili 2. Bölümünün b maddesi; "Öğretmen olarak, Profesyonel Danışmanlar görevlerini dikkatli bir hazırlık yaparak yerine getirirler, bunun için düzenledikleri dersin doğru, yeni bilgilere dayalı ve bilimsel olmasına özen gösterirler" şeklindedir). Yeni yayımları izleyebilmeli ve konularımızı bilimsel gelişmeler doğrultusunda yenileyebilmeliyiz. Öğrencilerimizi yetiştirme sorumluluğunu duymalı ve bilimsel, kişisel sınırlılıklarımızı görebilmeliyiz.

3. Profesyonel bir uygulamalı psikologdan beklenen bilimsel/uygulayıcı rollerimizi yerine getirmeye özen göstermeliyiz.

4. Programları gözden geçirerek yeniden düzenlemeliyiz. Derslerin programa konmasında kendi bildiğimiz konularda ders açma saplantısından kurtularak böyle bir programda hangi konulara gereksinim olduğu gerçeğinden yola çıkabilmeyi başarabilmeliyiz.

5. Öğrencilerin programa alınmasında ÖSYM sınavı yanında ayrıca alana yatkın olanların seçimi yoluna gitmeliyiz. Günümüzde danışman psikologların eğitimleri kadar seçimleri de titizlikle üzerinde durulan bir konudur. Öğrencilerin merkezi bir sınavla alınmaları nedeniyle bunun ilk bakışta zor olduğu düşünülebilir. Ancak bunun önemine inanıyorsak,

yaratıcılığımızı ve problem çözme becerilerimizi kullanarak bunu başara-
bileceğimizi sanıyorum.

6. Fakültenin bir bölüm gibi düşünülerek mezunlarının hepsinin aynı görevi yapamayacaklarını kabul etmeliyiz. Bu nedenle EPH Bölümü diğer bölümlerle olan ilişkilerinin sınırını iyi bir şekilde belirleyebilmelidir. Geçmişte atanmış olan EPÖ ve EYP Bölümü mezunlarının, ya hizmet içi eğitimle yeterliliklerinin artırılması ya da isteyenlerin kendi formasyonlarına uygun görevlere transfer olmaları için girişimlerde bulunmalıyız.

7. Aramızda çok değişik görüşlerin olmasını kendimizi geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirerek, akademik bir tartışma havasında çözümlenerek anlaşabilmeyi başarabilmeliyiz.

KAYNAKÇA

- American School Counselor Association**, (1978), The Unique Role of the Elementary School Counselor, *Elementary School Guidance and Counseling*, 12, 3, 200—202.
- Akkoyun, F.** (1989), Danışma Psikolojisindeki Araştırmaların Gelişimi, *II. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, Yayınlanmamış bildiri.
- Banikiotes, P.G.** (1977), The Training of Counseling Psychologist, *The Counseling Psychologist*, 7, 2, 23—26.
- Boyd, J.D.** (1983), Individual Counseling, *Being a Counselor: Directions and Challenges*, Eds. J.A. Brown ve R.H. Pate, Brooks/ Cole Publishing Company, 63—94.
- Conlee, K.M.** (1986), Emotional Abuse: The Hidden Crime in the Classroom, *Contemporary Education*, 57, 2, 66—71.
- Dinkmeyer, D.** (1972), Elementary School Guidance and Classroom Teacher, *Guidance: An Introduction-Selected Readings*, Eds. J.R. Cohran ve H.S. Peters, Ohio, A. Bell ve Howell Com. 389—398.
- Dryden, W., Charles-Edwards, D. ve Woolfe, R.** (1989), Professional Issues in Counselling, *Handbook of Counselling in Britain*, Ed. W. Dryden, D. Charles-Edwards, E. Woolfe, Tavistock/Routledge, 401—423.
- Fretz, B.R.** (1980), Perspective and Definitions, *The Counseling Psychologist*, 10, 2, 15—19.
- Grant, W.C.** (1960), The Teacher-Student Relationship in Not Counseling, *Journal of Counseling Psychology*, 7, 2, 148—149.
- Ivey, A.E.** (1979), Counseling Psychology-The Most Broadly-Based Applied Psychology Specialty, *The Counseling Psychologist*, 8, 3, 3—6.

- McCully, C.H. (1962), The School Counselor Strategy for Professionalization, *Personnel and Guidance Journal*, 40, 681—689.
- Onur, B. Öner, U., (1986). Çeşitli Gelişim Evrelerinde Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri ve Rehberlik İlişkileri, *Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar*, TED 10 nolu bilim dizisi, 45—71.
- Özdoğan, B. (1988), Okulda 'Yönlendirilmeyen Terapi' Metodu, *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21, 1 2, 17—24.
- Pate, R.H. (1983), Professional Identity: Crises or Challenge?, *Being a Counselor: Directions and Challenges*, Eds. J.A. Brown ve R.H. Pate, Brooks/Cole Publishing Company, 3—24.
- Psikologlar Derneği, (1980), *Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları*, Feryal Matbaacılık ve Kağıtçılık Sanayii, Ankara.
- Shertzer, B. ve Stone, S.C. (1976), *Fundamentals of Guidance*, Houghton Mifflin Company, Boston.
- Stigall, T.T. (1977), Counseling Psychology: Training and Credentialing for Professional Practice, *The Counseling Psychologist*, 7, 2, 41—42.
- Swanson, C.D. (1983) a, The Law and the Counselor, *Being a Counselor: Directions and Challenges*, Eds. J.A. Brown ve R.H. Pate, Brooks/Cole Publishing Company, 26—46.
- Swanson, C.D. (1983) b, Ethics and the Counselor, *Being a Counselor: Directions and Challenges*, Eds. J.A. Brown ve R.H. Pate, Brooks/Cole Publishing Company, 47—52.
- Tan, H. (1973), Ülkemizde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Çalışmalarında Gelişmeler ve Sorunlar, *Tecribi Psikoloji Çalışmaları*, 11, 33—48.
- Tolbert, E.L. (1982), *An Introduction to Guidance: The Professional Counselor*, Little, Brown and Company, Boston, Toronto,
- Weigel, R.G. (1977), I Have Seen the Enemy and They is Us-And Everyone Else, *The Counseling Psychologist*, 7, 2, 50—53.
- Whiteley, J.M. (1984), Counseling Psychology: A Historical Perspective, *The Counseling Psychologist*, 12, 1, 3—94.